

SZÁNTÓ JUDIT

Alceste a senkiföldjén

■ MOLIÈRE: A MIZANTRÓP ■

Rudolf Péter, a rendező mai környezetbe kívánta helyezni Molière-nek ezt a talán legabsztraktabb drámáját, és a mai életnek a darabhoz képest legadekvátabb helyszínéül a plazát, a bevásárlóközpontot választotta. A választás nem igazán meggyőző, mert ha a talmi látszatvilágot, a külsőségek előtti behódolást, a sekélyességet – tehát *A mizantróp* erkölcsi céltábláinak egy részét – a plazafiling kifejezi is, a drámabeli világ veszélyességét, az összeköttetésekkel való kufarkodást, az egyszerre távoli és mindenütt jelen lévő udvar nyomasztó hatását már nem hordozhatja; nem szólva arról a dramaturgiai csapdáról, hogy a plaza-környezet és a cselekmény közti lokális és atmoszferikus megfelelést – egynemely külsőségen kívül – egyszerűen lehetetlen létrehozni. A rendező be is éri három, a darabon átlódörgő figurával – a takarítónóval és a két üveggel –, ők azonban, bár Rudolf az utóbbiakra egy ízben még Alceste inasának szövegét is ráruhazza, a takarítónőre pedig eladónői funkciót is bíz, továbbá vele viteti ki az Oronte-hoz írott Célimène-level cafatait, ezen túlmenően a szereplőkkel semmilyen szerves relációba nem kerülnek. Így aztán a plaza-színhellyel is az történik, ami a hasonló, kényszeredetten választott, a levegőben lógó színhelyekkel szokott: a néző előbb-utóbb – s teljes joggal – megfélemez rőla, és kikapcsolja élményéből.

Horgas Péter kék és zöld fényekkel megvilágított, (mű)fém- és plexicsövekből álló stilizált plaza-emblémája tehát az előadás nagy részében legfőljebb tudomásul vétetik, dramaturgiai tekintetben azonban nem működik. A cselekmény a szabálytalan csigavonal formájú dobogón s a körülötte lévő üres térben játszódik (bár az üres teret olykor a nézőtér felé képzeletbeli kirakatüveg határolja). Ez a tér akár meg is felelhetne a darabnak, ha absztrakt volna, és nem légüres; vagyis ha az előadás valóban kontaktust teremtene a drámával, és nem használná ürügyül akarnok stíluskísérletekhez.

A játék olykor – főleg Alceste és Philinte vagy Alceste és Célimène jeleneteiben – jellegtelen realizmusban van tartva, máskor, főleg a mozgások révén, stilizációval próbálkozik, ez a stilizáció azonban erőltetett teatralizálásként hat. Kimódolt *pas de deux*-k és *pas de trois*-k vonják magukra a figyelmet, a zenei akkordok hangjára a szereplők pantomimikus mozgásokat végeznek, majd visszatérnek a reálszférába. Számos megoldás, így például Arsinoé egész alakja, és részben Éliante-é is, egyértelmű karikatúrába hajlik, a „modernség” betüremlései – mobiltelefonok, laptop, golfozás –, öncélú effektek, a „csak azért is közönségsikert” jelszó jegyében.

A baj persze mélyebben rejlik. Mert hiszen a fentebb kiemelt eszközök – realizmus és stilizáció váltakozása, mozgásszínházi motívumok, pantomimes megoldások, még akár a karikatúra is – egy sikerült előadásnak is kellékei lehetnének, s akkor valószínűleg nem is hatnának bántóan. Ám Rudolf Péternek volt víziója a színhelyről, volt a stílusról, volt a szereplők megjelenéséről – csak magáról *A mizantrópról* nem volt víziója. Meglehet: olyan evidensnek érezte a dráma világképét és világszemléletét, hogy úgy gondolta: beszél az magáért is, feltéve, ha kellően attraktív külsőségek közé állítják. Pedig – röstelkedve írom le a közhelyet – magára hagyva egyetlen mű sem szólal meg, sőt épp a legzseniálisabbak, legösszetettebbek maradnak némák. Mindenesetre a mű

Pyszny László felvétele

Hirtling István (Alceste) és Nagy-Kálózy Eszter (Célimène)

alapkonfliktusa, erkölcsiségének monumentális komplexitása, egész viszonyrendszere, két főszereplőjének talányos személyisége, kapcsolatuk sokszínű bonyolultsága nem gyújtotta fel Rudolf rendezői fantáziáját. A betétszámokra széteső előadásnak azok a töredékei, ahol maga a mű juthatna szóhoz, felszínesek, elnagyoltak maradnak.

Hirtling István jobb Alceste is lehetett volna, ha módot kap rá. Így lejelzi ugyan a főhős abszolútumszomjának pátoaszát és groteszkségét, csak éppen dimenzióival marad adós; jelentéktelen purista, s nem egyszersmind önmaga metaforája. Nagy-Kálózy Eszternek mint Célimène-nek le kellene győznie alkati adottságait, melyek éppen nem predesztinálják az érzelki, élveteg, forróan aszszonyos hősnő szerepére; ehelyett sorvasztó hűvösség árad belőle. Schnell Ádám (Philinte) nem a hős filozófiai szinten egyenrangú ellenpárja, hanem fakó végszóadogató csupán. Pálfi Katalin hebrencs Éliante-jából hiányzik a fő rugó: az Alceste iránti rajongás; Tóth Augusztá pedig beletörődött, hogy Arsinoé szerepében egyetlen őszinte hangja sem lehet. A két márki – Almási Sándor és Selmecezi Roland – úgyszólván csak szellemes jelmezében van jelen; egyedül Dengyel Iván Oronte-jában van meg a mézesmázos, bicskanyitogató külszín mögött az alakra jellemző veszélyesség, bár nem egészen érteni, miért kell a többi szereplőhöz képest egy sokkal idősebb korosztályt képviselnie.

A végén – miután a háttérre Célimène-t és Alceste-et ábrázoló elmosódott képeket vetítenek – Alceste leejti kezéből két bőröndjét, amit úgy is lehet értelmezni: mégiscsak maradni fog. Kár, hogy mire az előadás idáig ér, a kritikusnak sincs már kedve ezen eltöprengeni.

MOLIÈRE: A MIZANTRÓP (Új Színház)

FORDÍTOTTA: Petri György. DÍSZLET: Horgas Péter. JELMEZ: Füzér Annamária. PLAZAZENE: Horgas Ádám. LÉLEKZENE: Ernesto Arenson. DRAMATURG: Hársing Hilda. MOZGÁS: Horgas Ádám. RENDEZŐ: Rudolf Péter. SZEREPLŐK: Hirtling István, Schnell Ádám m. v., Nagy-Kálózy Eszter, Dengyel Iván, Tóth Augusztá, Pálfi Katalin, Almási Sándor, Selmecezi Roland m. v., Mészáros Tibor, Dózsa Gergely, Torma Attila, Németh Orsolya, Ernesto Arenson.